

BAŞLARKEN

YENİ TOPLUMSALLAŞMA VE SERBEST SOSYOLOJİK ANALİZ

GİRİŞ

Sosyoloji değişen toplum yapılarını incelemek, açıklamak analiz etmek için her zaman kavram kuram ve paradigma değişikliğine muhtaçtır. Bu muhtaçlığın sebebi ise olaylar ve durumlara göre değişen toplum yapılarındaki parametrelerdir (Canlıoğlu, 2008:19). Sanayi devrimi ile üretim ilişkilerindeki serilik ve insan hayatını kolaylaştıran makinelerin artmasıyla üretim yöntemlerinin farklılaşması siyasi otoritelerin buna bağlı olarak sürekli yenilenip değişmesi gibi sebepler bütün dünya toplumlarında değişimlere ve dönüşümlere yol açmıştır. Sosyoloji bu değişim ve dönüşümü açıklamak için bilimsel ölçütler etrafında kendini sürekli yenilemeyi benimser.

Bireysel olanın toplumsal olarak açıklanması sosyolojinin ayrı bir disiplin olarak kendisini kabul ettirmesi, kendine özgü araştırma, kuramlaştırma ve açıklama biçimleri ile diğer disiplinlerden ayrılmasını sağlamıştır. Bu nedenle özellikle toplumsal bir sorun olarak kabul edilen bireysel davranışların açıklanmasına yönelik çalışmalar sosyoloji çalışmaları içerisinde önemli bir yer tutmuştur. Bu durum aynı zamanda sosyolojinin ortaya çıkış koşullarından da kaynaklanmaktadır. Büyük bir toplumsal değişimin yaşandığı dönemde bir bilim olarak ortaya çıkan sosyoloji, toplumsal değişimi açıklama çabasının yanında toplumsal sorunların nedenlerini bulma ve çözüm önerileri ortaya koyma iddiasında da olmuştur.¹

Günümüzde sağlık hukuk, insan hakları, komşuluk – üst ve alt sosyolojik birimler olarak-toplumun içinde mevcut bir yapı olarak yer almaktadırlar, bu alt ve üst kavramlar sosyolojinin kanatlarından ve kendi kanatlarından tamamen sıyrılmış ve çok farklı anlam ve ifadelerle bürünmüştür. Hiçbir kavram sosyolojinin alt kavramı olarak gerçekliğini

¹ Avcı, M.G., Klasik Dönem Sosyoloji Metinlerinde Bireysel Bir Eylem Olarak Şiddet, *Sosyal Bilimler Metinleri*, S.02, 2018. s.100.

**Millî Kültür
Araştırmaları Dergisi
(MİKAD)**
CİLT 4 / SAYI 1
HAZİRAN 2020

**Sorumlu Yazar
Corresponding Author**

Bülent KARA
Niğde Ömer Halisdemir
Üniversitesi, Prof. Dr.,
bkara@ohu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-
6021-085X

**Gönderim Tarihi
Recieved**
15. 05.2020

**Kabul Tarihi
Accepted**
25.05.2020

Atf

KARA, B.(2020).
Başlarken
Yeni Toplumsallaşma Ve
Serbest Sosyolojik Analiz,
Millî Kültür Araştırma
Dergisi, (4/1). 1-21.

tanımlanamamaktadır. Burada muhakkak yapılması gereken bir tek yöntem vardır, o da tamamlayıcılıktır. Tamamlayıcılıkta amaç, her sosyolojik olgunun birbirini tamamlamasıdır.

Tamamlayıcılık tanımı, bütünlüçilik tanımının üstünde ve ötesindedir; şöyle ki: bütünlüçilikte söz konusu olgunun eksik olduğunun kabulü, tanımın tabiatında zaten vardır, eksik olan bir şey bütünlenecektir; dolayısıyla bütünlüçilikte ele alınan sosyal sorun bir diğler sorunla kaynaşırken çatışır, ayrışır, olaya bir anlamda ötekileştirerek bu bütünlüçleme yapılmaktadır. Oysa tamamlayıcılıkta her kavram birbirini tamamlamaktadır. Bu durumda sosyolojik sorun ve ilişki kavramları birbirini tamamlayarak, ötekileştirmeden, anlamlandırılarak yeniden var edebilecektir.

Tamamlayıcılık ilkesi ile ele alınan modernizm ve postmodernizm ayrıştırmadan toplumsal gelişmeler içinde yorumlanarak ve anlamlandırılarak yeniden inşa edilebilir. Çünkü hakikatte modernizmin içinde boğulan toplumla, postmodernizme kaçarak özgürlük arayışı içerisindeki bireyler birbirini tamamlamaktadır. Postmodernizmi seçen bireyle çatışan toplum da bu tamamlayıcılığın halkalarından biridir. Her biri, bir diğlerini tamamlamaktadırlar. Ulaşılması hedeflenen sosyolojik hedeflere de ancak bu anlayışla kavuşulabilir. Tamamlayıcılıkta bütün yapı içindeki unsurlar, birbirini tamamlar ve anlamlandırır.

Geçmişteki sosyolojik tahliller de tamamlayıcı anlayışla ele alınmalıdır. Bu şekilde ele alınan sosyolojik olay ve olguların, toplumsal yapının karşılıklı etkileşimle birbirini tamamladıkları görülecektir. Hiçbir olay, durum ya da sonuç müstakil bir zeminde, sathi bir alanda değerlendirilmemelidir. Bilimsel analizlerle ortaya konmaya çalışılan sosyolojik tahliller, birbirlerini tamamlayan bu olgular arasındaki ilişkileri izah etmekte yetersiz kalmaktadırlar.

Toplumunu oluşturan unsurları birbirinden ayırt edemeyiz. Nasıl ki birey toplumu oluşturan bir varlık ise bireylerin etkileşim ve sorunları da toplumu oluşturur. Toplumunu oluşturan tüm unsurlar reel bir küme içerisinde toplanırlar. Birbirini tamamlayıcıdır. Peki tamamlayıcı olmak olması, bütünlüçici olması manasına mı gelir? Sosyolojinin bir başka sorunu da budur. Yine birçoğumuz tamamlamak ile bütünlüçtirmeyi eşdeğer görürüz oysa tam aksine birbirinden farklı desenleri yani sosyal rolleri bir yapbozun parçaları gibi bir araya getirip anlamlı bir bütün oluşturur, bütün içinde tüm parçaları anlamlandırırız.

Bir toplumun bütünlüğünü sorunsuz sağlamak için toplumsal normlara ihtiyaç duyarız. Bu normlar oluştururken en gerekli olan ise tamamlayıcılıktır. Tamamlayıcılık ile toplumun sürekli değışen ihtiyaçları, düzenleri, değışimlerine uygun oluşan normlar oluşturulabilir. Bu

dinamizmin yönünü ve değişen yönler içinde ki karmaşıklığın tutarlılığını ancak anlamlı bir bütün oluşturabilen tamamlayıcılık oluşturabilir.

Burada önemli olan bir başka konuda toplumlara, toplumun sağlıklı ilerleyişini sürdürebilmeleri için toplumsal normlara ihtiyaç olduğunu ikna ettirmek ve kuralsızlığı önlemektir. Bunun sağlanabilmesi için ise yenilikçi bir gelişim gösteren dinamik normlar oluşturmak gerekir. Normlar oluşurken var olan gerçek roller ve varmış gibi görünen gerçeklerin gölgeleri bir arada görülür. Yani realist ve sembolist düşünceler birbirini tamamlar. Gerçekleşmiş ve gerçekleşebilecekler birlikte temel alınır. İnsan bunları yaparken duygusal yönü bir tarafa bilişsel yönünü bir hayli kullanır. Oluşturduğu sarmalları bir mantığa oturtarak güvenilirlik ve geçerliliğini artırır. Bunu yaparken aklına sığınır.

İnsan aklı ise kendini en çok serbest ve yalnız olduğu ortamlarda ortaya koyar. Birey böyle zamanlarda kendinin yani aklının farkına varır ve aklını yönetip yetkinliğini ortaya koyabilir. Akıl ve onun beraberinde gelen mantık ihtiyaç olmayıp odaklanmayınca gizlenmeye devam eder. Peki saklanan insan aklı kendi başına sosyalleşebilir mi? Burada zıtlıkların çekiciliğinden faydalanıp kendini tamamlayan birey doğasıyla ve sosyal çevresiyle birbirini tamamlar. Sürekli hareket halinde ve etkileşim içinde olan birey hareketlerini engellemez. İnsan doğası gereği etki tepki içerisinde kendini bulur. Bütün parçaların birleşmesinden daha fazladır ve sosyoloji tam anlamıyla buna tekabül etmektedir. Realist ve sosyalist düşüncelerin birleşmesi aslında toplumdan beklenen normların arkasında yatan etmenlerin tamamını oluşturmasıyla mümkün olur. Bu da toplumda gerçekleşen ve gerçekleşmesi beklenen kuralların zamanla toplumda oluşması beklenir. Zaten bir anda normların topluma uyarlanması mümkün olmaz. Duyuşsal ve bilişsel yönümüzü normların uygulanmasında kullanırız. Çünkü insanoğlu bazen aklın yanında duyularla da olaylara yaklaşır. Çünkü insanoğlu yapısı gereği bazen duygusal bazen de mantığıyla kurallara yaklaşır. Bu kurallar aslında toplumda kabul görünmesini bekleyen olgular bütününden ibarettir. Toplumda tüm bireylerin kimlikleri bu normlara uymasıyla değişime uğramaktadır. Sebebi ise kimlik kişinin karakterinin şekillenmesindeki ön koşuludur. Bu kuralları uyguladıkça kimlikte değişim meydana gelmektedir. İnsanların etki tepki ilişkisinde normlara cevap vermesiyle akıldaki zıtlıklar da örtülür yani birbirini tamamlamış olur. Burada aslında bir nevi duyuşsal yönde devreye girer. Birbirlerini tamamlaması olasıdır. Çünkü hem mantık hem duygular normlarla birleşir. Uyumlu hale gelir.

İnsanların toplumsal hayatı en normal günlük etkinlikler sırasında, ilişkilerinde hem şekillenir hem de yeniden şekillenir. Bundan hareketle insan ilişkilerini dönüşümsel olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Toplumsal sistemin içerisinde, sistemin yapısal özelliğinden

hareketle toplumsal davranış şekillerinin zaman ve mekan içerisinde sürekli olarak yeniden üretildiğini görmek mümkündür. İlişkilerimize değinirken asıl olan ilişkilerin ana kaynağı dildir. Dil etkinlik formudur. Bireyler dili hem kullanan hem de üreten pozisyonundadır. Dolayısıyla dil bizi ilişkiler ve etkileşim içerisinde tutan bir argümandır. Burada birey hem etken hem de edilgen konumundadır. Faucault; dönemsel olarak toplumsal yapıların bir bilinçsel bitiş olduğunu söyler. İlişkilerimiz de anlam kayması yaşarız. Bu da anlamın sürekli üretildiği ve zorunlu olarak etkileşim içerisinde olacağımızın zorunluluk halidir. Postmodern zaman dilimi içerisinde zaman ve mekânın sıkışması bireylerin artık çoklu mekân ve çoklu zamanlarda yaşamasına sebep olmuştur. Toplumdaki ilişkileri kuran ve devam ettiren bir devletten bahsetmek mümkün yani koruyucudur tahakküm kurar ve biz bunu işte içselleştiririz. İçselleştirme dediğimiz şey de zor olan durumun rızaya dönüşümüdür. Nasıl oluyor da bir toplumsal konu hakkında düşünüyorum ya bu düşündüğüm şey yanlışsa, değişirse, neden böyle düşünüyorum? Bizler gündelik yaşamımızı yüzyıllar üzerine kurulmuş bir yapının çatısının belirlendiğini düşünemiyoruz. Bu yüzden düşündüğümüz ve ilişki içerisinde bulunduğumuz şeyler bize doğru (meşru) gelir. Toplumla- birey arasında özne ile nesnenin arasındaki dikatomik ilişkilerin modernizmin vermiş olduğu dualiteyi ortadan kaldırmak istiyor. Toplumsal yapının içeriğinin ne olduğuna bakarak, toplumların homojen olmadığı kanaatine gelirse dışlanırız, çünkü toplumlara genel nitelik koyamayız. Bir toplum nasıl oluşur? Toplumsal diye gördüğümüz şeydeki kolektifliği yaratan sistemde herkes eşit mi? toplumsal yapıyı oluşturan parçalar arasındaki işlevlerde bir eşitlik görebiliyor muyuz? gibi sorularla hareket edip cevaplarını bulmaya çalışalım. Toplum; etnik bağlardan gelirse etnik olmayanları, sınıfsal bağlamdan gelirse sınıfı olmayanların mutlaka bir grubu dışlayarak kurulabilir yani bir ötekinin varlığıyla anlam kazanır. Toplum diye kurguladığımız yapının dönüşümüne baktığımızda o toplumsal yapının içerisindeki bizim özel biçimimizden çıkıp başka yönler gitmemiz işbölümü fikrinin gelişmesini, onunla aile formuna dönüşmesini sağlıyor. Adorno; “toplum dediğimiz şey bir tözden değil, kültürel inşadan ibarettir.” der. O kültürel inşa içerisinde her birimizin kimlikleri, kendi kimliklerimizin ilişkileri devletin genişlemesi ve bireylerin toplumsal yapıda ki işlevleri ile belirlenir. Toplum bireyi temsil eder birey toplumu değil. Toplumsal yapı bizim toplumsal işlerliğimizi kendi ekonomik ilişkilere uygun hale getirir ve sürekli dönüştürür ve değiştirir. Toplumsal ilişkileri üretim ilişkilerinden bağımsız düşünmek yanlış olur. Sürekli bir dönüşüm içerisinde olurken üretim ilişkilerine bağlı olarak sürekli bir toplumsal örgütlenme modeli içerisinde oluruz. Birey toplumsal ilişkilerin de bu ortak paydalara, değerlere sahip, aynı üretim ilişkilerinde olan bireylerle etkileşim halindedir. Bu şunu gösterir ki, toplumsal yapıda ki sınıfsal

konumlarımıza bağı olarak geliştireceğimiz ilişkiler sınırlı ve türdeştir. Yani aynı sınıfsal durumda olan insanların gireceği ilişkiler bir ortak yaratacaktır. Toplumsal yapı artık sınıfsal kökenlere göre ayrışacağı ve mülkiyet ilişkisinin korunmasından dolayı toplum oluşur. Modernizm bizi evrensel bir tek soyutlanmış toplumsal model yapısına taşır. Postmodernizmde ise bireyler birbiriyle ilişkisel olarak vardır. İçerik olarak o ilişki üzerinden, ilişki varsa içerik vardır. Bizim biyolojik yaratıklar olduğumuzun ve bedenlerimizin bizim için çok önemli ve dönüşümsel ya da toplumsal insan eyleminde çok merkezi bir yer tuttuğu ve bütün toplumsal etkileşim bedensel varlığın yapısı ve o yoldan ifade edilir.

İlişkisel sosyoloji, toplumsal hayatı toplumsal ilişkileri inceleyerek araştırır. Bu ilişki araştırmalarını sosyologlar tarih boyunca birbirinden farklı çeşitli nesnelere odaklanarak tanımlanmıştır. İlişkisel sosyolojinin önemli düşünürlerinden biri olan Bourdieu da ilişkisel sosyolojiye farklı bir boyut kazandırmıştır. Bourdieu, ilişkisel düşünürken, benzerlik ve farklılıkları birbirine bağlayan anlamların ilişkisel ilişkisel biçimlerini ortaya koymak amacıyla kültürel anlamlara odaklanmıştır.

Elias ise birey ve toplumun oluşturduğu ilişkiyi, birey ve toplumun birbirinden kopmayacak olan bağını açıklamak için mevcut sosyolojik kavramları yetersiz bularak üzerinde çalıştığı “figürasyon” kavramıyla açıklamaya çalışmıştır. Figürasyon kavramı ise insanın tek başına var olamayacağını, başka ilişkiler olmazsa anlamlandırılmayacağını yani insanın diğer nesnelere birlikte varlığını kabul ettireceğini açıklar.

İnsan yaşamının kilometre taşlarını oluşturan insan ilişkilerini düşünecek olursak birey ve onu oluşturan toplum (nesne) birbirine bağlıdır. Birey ve toplum birbirinden ayrı kalır karşıt varlıklar olur ise birey kendini toplumun bir parçası olarak göremez bu da bireyin kendini anlamlandırıp değerlendirmesine engel olur. Böylelikle sosyal mesafeler oluşarak, toplumu ve onu oluşturan unsurları, başta birey olmak üzere olumsuz etkileyecektir.

Toplum ilişkilerinde insanları birbirine bağlayan toplumsal roller de ilişkisel sosyolojide önemli bir yer kaplamaktadır. Toplumsal rollerimiz bizlerin kimliğini nitelendirmek için kullanılır. Örneğin öğretmen olan bir birey toplumda anılırken öğretmen bey ya da hanım olarak tanınır ve bir öğretmenin niteliği artık o kişiye aktarılmış olur.

Toplumsal rollerimiz bazen olanı yansıttığı kadar olmak istediğimizi de yansıtabilmekte toplumu yanılgıya da düşürebilmektedir. Bu konu da Goffman’ın örneğini verebiliriz. Goffman’a göre yaşam bir tiyatrodur ve insanlarda bir oyuncudur. Sahne arkasında ne olmak istediğine karar veren birey sahne önünde onu canlandırmaktadır. Daha somut bir örnek verecek olursak, birey kendisini sosyal mecralarda arz ederken olmak istediği

kimliğini sunar. Gündelik yaşantısında ise olmak istediği role bürünmek için sahne arkasında hazırlıklar yapar.

İnsan doğası gereği beğenme ve beğenilmek arzusuna sahiptir. Birey içinde bulunduğu yaşam alanını, ilgi, alaka, duygu- düşünce ve tutumlarını cezbedici görseller, sesler ve metinler halinde paylaşarak kendini çekici hale getirir. Böylelikle beğenilme arzusu giderilmiş olur ayrıca olmak istediği kimliği de yansıtabilir. Birey kendini paylaştığı gibi kendisini lanse eden profilleri de takip ederek beğendiği rolleri de tekrar edebilir.

Bireylerin sosyal mecralarda paylaşmış oldukları görsellerin oluşturduğu mekanlar ve kimlikler sosyolojiye kazandırılan “Habitus” kavramının somut ve görsel halini yansıtır. Sosyal ağlar toplumu aynı anda birçok durumdan haberdar etme, bir araya getirme gibi birçok faydası olduğu gibi insan ve doğa ilişkisini olumsuz etkilemektedir. İnsanın doğaya hükmetme arzusunu arttırmaktadır.

Bourdieu gibi Mohr da ilişkisel sosyolojiye farklı bir boyut kazandırmıştır. Bourdieu ideaları, maddelerin oluşturduğunu söylerken, Mohr’a göre düşünce ve madde birbirini karşılıklı olarak oluşturur. Yani teoriden uygulamayı bir arada yürütme söz konusudur. Burada görülüyor ki, birçok sosyoloğun görüşünde bireyin sosyalleşmesi ve toplumda kabul görmesi için normlara uyulması gerektiği noktasında birçok noktaya değinildiği görülmektedir. Normlar toplum içinde değişime uğrayabilir. Bu yüzden sosyalleşen bir birey yeniden sosyalleşme yoluna gitmezse toplumda dışlanmaya neden olur. Bu yüzden bireyin teknoloji, değişme, kentleşme, evrilme vs gibi faktörlerde ortaya çıkan izolasyonu yenerek yeniden sosyalleşme yolunda adımlar atması gerekir. Zaten her sosyolog her toplumu farklı yorumlar. Çünkü her toplumun normu farklılık gösterir. Tabi her normlara uymak şarttır. Yoksa bireyde sosyalleşme ilerlemez. Sabit kalır ya da durur. Sosyologların belirtmek istediği şey tüm toplumun koyulan tüm normlara uyması ve bunun ışığında kendilerini sosyalleşme yolunda geliştirmelidir. Bu sosyalleşme değişim ve dönüşümle kendini ortaya koyar. Bu yüzden tamamlayıcılık önemli ve gereklidir. Sebebi ise toplumda değişim ve dönüşüme uyan ve uymayanlar da tamamlayıcılık söz konusu değildir. Bu yüzden herkes uyarak tamamlayıcılık gerçekleşir. Tüm toplumdan beklenen şey; normlarla birlikte değişim ve dönüşüme ayak uydurmak ve gelişimi sağlamaktır. Toplumda yapılan gündelik imgelemler veya eylemler belirsizlik sonucunu doğurmamalıdır. Burada anlatılmak istenen asıl mesele, toplumdaki eylemlerin akışkanlığı ve hızının düzenli olmasıyla birlikte karmaşık, çetrefilli toplumsalı anlamlandırmaya çalışmak ve anlamlandırmak için tamamlayıcılığa duyulan ihtiyaç toplumun sosyal bir gereği ve gerçeğidir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tamamlayıcılık Nedir?

Öyle bir şeydir ki eksik olanın kıyası ile elde edilebilecek ölçümlerin idealizesidir. Teknoloji bir ikame değil, tamamlayıcı olarak yeniden üretime tabii tutulmalıdır. Teknoloji insanı ve doğayı tamamlayıcı olarak yeniden üretim ilişkisi olmalıdır. Örneğin bilişim teknolojisi ve onun yarattığı uzaktan eğitim bir kurum olarak örgün eğitimin tamamlayıcısı olmalıdır. Teknolojinin kuşatmasını yarmanın tesirinin tüm olumsuzluklarının bertaraf edilmesi teknolojinin son ilişkisini tamamlamakla mümkündür. Toplumun krizinin aşılması, teknik kapalılıktan sosyal açıklığa yeniden ulaşılmasıdır. Bu ancak teknolojinin-sermayenin sınıfsal ve statü olarak bireyleri ve toplumu kuşattığı tüm katmanlardan yeniden tamamlayıcılığı sağlamakla mümkündür. Uğraşarak düzeltilemeyen tüm süreçlerden vazgeçerek gerçekleştirmekle mümkündür. Bu sözü temel ilke olarak kabul etmeyenler hayatın (covid-19 gibi) esiri olacaklar ve mutluluğu toprağa gömeceklerdir. Mutluluk toprakta değil ruhta yeşerir. Yani mutluluğun toprağı ruhtur. Tamamlayıcılık ruh ile bedenin yeniden dengelenmesidir.

Radyo, tv ve gazete gibi merkezi iletişim araçları, modern birey üzerinde özgür bir birey olabilme yetisini kısıtlamaktadır. Merkezden tekel olarak üretilen iletişim biçimi bireyleri tek tip davranmaya zorlamaktadır ya da aynı kalıplar üzerinde parça parça düşünme ve davranmaya zorlamaktadır. Modern insanın özgürleştirici yönünde inanılan algı aslında merkezi iletişim araçlarının ya da büsbütün olarak modern sistemin topluma inandırdığı bir yanılgıdır. Bu yanılgı modern bireyi özgür oluşuna ikna etmekte fakat onu Weber'in değimiyle bürokraside demir kafesi içine hapsedmektedir. Weber'e göre rasyonelleşme ile dünyanın büyümesi bozuluyor. (dünyaya büyü veren şey dindir.) Rasyonelleşme ile bir girdaba giriyor. Büyünün rolü gerilerken akılcı zihniyet daha egemen bir konuma yükseliyor. Weber, modern toplumdaki saf akıllaşma eğilimlerinin, bireyi rasyonelitenin zindanlarına özellikle bürokratik oluşumlar içinde mahkum edeceği endişeni taşımaktadır. "demir kafes metaforu" olarak bilinen ve modern hayatın en önemli handikapı olarak nitelenen durumun gerçekleşmesi halinde Weber'in ifadesiyle, insanlık bürokrasinin ve rasyonel hukuki otoritenin demir kafesi içerisinde kısıp kalkacaktır.

Demir kafes metaforu, Weber'in sanayileşmiş çağdaş dünyanın bireyciliğe ve özgürlüğe karşı bir tehdit oluşturduğunu bundan dolayı da demokrasi için olumsuzluklar barındığına ilişkin derin bir kaygının yansımasıdır. Kapitalist ekonomik düzen o kadar güçlüdür ki Weber ondan bir çıkış göremez. Weber açısından gelecekte bireyi ve toplumu sarmalayacak olan demir kafestir. Tamamlayıcı sosyoloji bu kafesi kırarak hapsolmaktan

kurtulmanın arayışıdır. Weber'e göre; sosyoloji sosyal eylemleri yorumlayarak anlamak ve bu sosyal eylemleri kendi süreç ve etkileri çerçevesinde nedensel olarak açıklamak amacıyla olan bir bilimdir. Bu tanımlamadan anlaşılacağı üzere sosyoloji bir sosyal eylem bilimidir. İnsanların toplumsal davranışlarının anlamlarını açıklamaya çalışır. Sosyoloji çalışmalarının çıkış noktası insanların yaşanmış eylemlerinin anlamlandırılmasıdır ve bu eylemlerin dış dünyadane tür bir bakış açısı oluşturduklarının araştırılmasıdır. Sosyoloji biliminin konusu, toplumsal olguların iç mantığının, olayların gerisinde bulunan bağlantıların ortaya çıkarılması ve yeniden kurulmasından ibarettir. (Demirel, 2013, s.362) Globalleşen dünyada sorunlar ve krizlere yönelik sosyolojik çözümler çağın uygunluğuna olacak şekilde olmalıdır, yani tamamlayıcı bir sosyolojiye yeni bir soluk aldırabilir. Krizlere ve sorunlara çözüm olarak bakıldığında, sorunları alt dallara da çözüm aramak yeterli değildir. Kendi alt dallarında çözüm olsa bile bu çözüm yeterli değildir. Aslına bakılırsa, parçalarının her biri diğer her parçayı bir şekilde etkilemiyorsa ya da ne kadar dolaylı olursa olsun, etkilerin karşılıklılığı herhangi bir noktada kesilmişse birlik kelimesi kullanılamaz. Sorunları tek bir alt dallarını indirgemek çözüm için olanak değildir. Bir bütün olmalıdır. Parça her ne kadar kendi içinde tutarlı ve çözümlü olsa da parça tamamına delalet etmemektedir. Parça bütünlüğü temsiliyeti söz konusu değildir. Aslında bugünün sosyolojide sorunu budur. Alt kategorilere indirgemektir.

Merkezi iletişim araçlarının ürettiği ve ardından topluma pompaladığı davranış modelleri birey üzerinde bir uyulması gerekli olan bir vazifeyi de zorunlu kılmaktadır. Bu vazife yine toplumun kendisi tarafından sıkı bir denetime tabii tutulmaktadır. Tamamlayıcı sosyoloji modelin dışına çıkma arayışıdır. Bu modelin dışına çıkma cesareti taşıyan bireyler toplumdaki bu denetleme mekanizmasını karşısında bulmaktadır. Toplum, merkez tarafından kendisine dayatılan bu modelin zamanla muhafızı haline gelmektedir. Dolayısıyla modern birey sistem tarafından hiç olmadığı kadar sıkı bir denetime tabii tutulmaktadır. Bu durum Postmodern karşıtlığı bir düşünce sistemini ve modelini oluştururken bireyin adeta toplumun sıkı denetiminden kurtulmak için postmodernliği bir kurtarıcı ilah olarak sarıldığı ve koşulsuz emirlerini yerine getirdiği gözlemlenmektedir. Bu durum toplumsal denetim mekanizmalarının değişim ve dönüşümünü zorunlu kılarken bu değişim ve dönüşümün toplumsal yapıyı yozlaştırdığı ya da çözülmeye uğrattığı anlamlı bir gerçek olarak karşımızdadır. Tamamlayıcı sosyoloji anlayışı yapının tamamını göz önünde bulundurarak onu anlaşılır ve anlamlı hale getirirken kaosu önce dengeye getirme sonra da toplumsalı kendi içinde sosyal ilişkilerini ve bunu oluşturan bütün yapı araçlarını yeniden üretip tanımlayarak anlamlandırma sürecidir.

Geçmişten bu yana gelen uygulamaların sürekliliği toplumsal yapıyı anlamlı kılınması için süregelen şeylerin tamamlayıcı anlayışla ele alınması gerekmektedir. Toplumsal yapılar arasında karşılıklı bir bağımlılık vardır. Bu bağımlılığın akademik bir analizle gerçekliğe kavuşması ancak bağımlılık ilişkisinin tamamlayıcı olması gerekmektedir. Tamamlayıcı sosyolojide bilginin kaynağı kadar onu temellendirmekte önemlidir. Ancak en önemli yol bilgiyi tamamlamaktır. Bu tamamlamaya yapacak yegane şeyin ta kendisi ise kıyastır. Kıyas, aklın gıdasıdır. Kıyas yaparken de dikkat edilecek en önemli husus işin mahiyeti gereği kıyasın adaletli, ölçülü ve sosyal gerçeğe uygun yapılmasıdır.

Siyaset sosyolojisi açısından tamamlayıcılık dördüncü dünyanın gerçeğinden hareketle, gelişmiş, gelişmekte ve geri olanlarla birlikte tutunamayanların ya da hiç gelişemeyeceklerin gerçekliği varlığıyla birlikte küresel, bölgesel ve ulusal söylem-eylem ve tüm paylaşımların form değiştireceğinin varlığı olarak kendini göstermektedir. Siyasal davranış ve katılımların Anadolu'dan var olan “ Bizim yemlikte yemlenip başkasının folluğuna yumurtlamak” sözünün kendini siyasal aktörler açısından yem-folluk ilişkisinin sınırlarını değiştirmeye yönelecektir. İçe dönük yeniden siyasal inşayı önelemede şeklinde tezahür edecektir.

Tamamlayıcılık yaşamsal tüm döngü dinamiklerinin (toplum-doğa)ikileminde oluşan yaşam fonksiyonlarının (ilişki-çıkar-amaç) tıpkı kar taneleri gibi birbirine benzemeyen, yağarken birbirine hiç değmeden eylemselliği gerçekleştirmesidir. Bu gerçekleşmenin sonunda o tüm ihtişamıyla doğal kendiliğinden oluşan güzelliğin oluşmasıdır. Önemli olan bu güzelliğin kalıcı olmasını sağlamak ve onun yeniden güzelliğini bozmamaktır.

Bilimsel gelişmelerinin yönünü belirleyen en önemli şey toplumsal değişimdir. Bu değişimler yeni bakış açısının oluşmasına yeni yönelimlerin meydana gelmesine sebep olabilmektedir. Bu bakış açısı özellikle toplumsal bakış açımızdan ve onu anlamlandıran akıl ilişkilerinde öncelenmektedir. Tarihsel tüm süreçlerde toplumsal değişmeyi sağlayan olaylar ve olgular sosyoloji biliminde yeni bakışları ortaya çıkartmış olup nu bakış açıları yeni paradigmalara varlığını tartışmaya açarak kendi yolunu çizmiştir. Günümüzde de karşı karşıya kaldığımız toplumsal değişim yeni bir bakış açısını zorunlu kılmaktadır. Bu bakış açısı aynı zamanda yeni bir bilimsel anlayışının dimağlarına yolculuğu sağlarken yeni bilim dallarını ya da alt dallarını da zorunlu olarak ortaya çıkarmaktadır. Bu bilim dalı ya da alt dalının oluşumu mesleki yeni iş gücü tanımlamasını da beraberinde getirmektedir. Bu makalemizde bunun kısa bir panoromasını yapmaya çalışacağız.

Değişimin ortaya çıkarttığı yeni toplumsal yapıların oluşumunu neden-sonuç ilişkisi içerisinde ele almanın yanında ortaya çıkan toplumsal olgunun belirsizliklerinin sınırlarını

içselleştirilerek toplumun yeni düzenliliklerinin devamlılığını müşterek akılla istikrarının mümkünlüğüne ışık tutmaktır.

Tamamlayıcılık bireyin istek-amaç-ilişki ve tüm düzenliliklerinin duygularından çok aklına dayanmasıdır. Duygularının (nefsinin- zevklerinin..) aidiyet oluşturmamış tüm eylemselliğinin yeniden sosyal kontrolün bir işlevi olarak nesneyle ilişkisinde yani sosyal oluşumunda aklın unsurlarının işlevselliğinin belirleyiciliğinin yeniden eşitler arasında öncü olmasıdır.

Toplumsal değerlerin oluşmasında olduğu kadar değişip gelişmesinde toplumsal değişimin belirsizliği toplumsal ilişki ve bunun oluşturduğu düzenliliği önemli oranda olumlu/olumsuz etkilemektedir. Küresel tüm çıkarımlar belirsizliği arttırırken genelde dini değerlerin (özelde inanç değerlerinin) rolünü dominant ya da baskın olması yönünde bir gelişmeyi öncelemiştir. Değerlerin inanç değerleri üzerinden tanımlanarak, anlamlandırılması adeta toplumsal mühendisliğin sihirli maymuncuğu olarak kullanılmasını sağlamıştır. Sosyolojik bir gerçek vardır ki dini değerlerin bu eksen belirleyiciliği aktörel tüm toplumsal yapılarda toplumun diğer değerlerinin değişimini ve bu değişime bağlı gelişimini sınırlamaktadır. Özellikle de toplumla ilgili değişim ve gelişmeleri etkileyen toplumsal ilişkileri düzenleyen toplumdaki güç ve güç ilişkileridir. Bu güç ilişkilerini tanzim edenler, toplumu var eden tüm değerleri tamamlayıcı unsur olarak anlamalı, anlamlandırmalı ve yeniden tanzim etmelidir. Verili değerlerin yeniden üretilmesinde inanç değerlerini temel belirleyici olarak etkinleştirmek toplumsal değişimin yönünü negatif yapacağı gibi toplumsal çözülmeye sebep olmaktadır. Toplumsal değişimin yarattığı yapılardaki bu belirsizlik bireyler de ve bireylerin sosyalleşmesinde yeniden sosyalleşmeyi sağlarken ya da anlamlandırırken bu toplumsal olguyu dikkatten kaçırmamalıdır.

Bütün bu sosyalleşme süreçlerimizin oluşmasında etkin belirleyici ve idealize rolü olan değerlerin etkin belirleyici ve idealize rolü olan değerlerin yeniden sosyalleşmemizi sağlarken karşımıza çıkacak en önemli toplumsal yapıdaki normallik kavramlaştırması ve pratiği mutlaka değişecektir. Eskiden aslında normal olarak kabul edilen fakat gerçekte normal olmayan alışkanlıklarımız davranışlarımız gerçekten normal olacak. Örneğin el ve yüz yıkama temizliği gibi. Bunun yanında normal dışı ilişkilerimizde normal olarak toplumsal norm haline gelecektir.

Küçük homojen toplumlardan büyük karmaşık toplumlara geçildiği andan itibaren sosyolojinin konusu ve sınırları da karmaşıklaşmıştır. Değişim sürecinde sabit kalan bir yapıdan bahsetmek mümkün değildir. Toplumların geçirdiği başkalaşımalar diğer tüm bilimlerde olduğu gibi toplumun içerisinde oluşan ve toplumla derinleşen sosyolojiyi de

başkalaştırmıştır. Sosyoloji bu kaçınılmaz başkalaşım sürecinde kendini farklı dallara ayırmıştır ve bu durum zaman zaman sosyolojiyi anlamından uzaklaştırmıştır. Sosyolojide eksiklerin tespit edilebilmesi ve tamamlanması hem bilimin kendini gerçekleştirebilmesi hem de toplumların anlaşılır kılınabilmesi adına önemlidir. Parçayla çıkılan yolda asıl amaç tutarlı, anlamlı bir bütüne ulaşmaktır. Bütüne ulaşıldığında parçanın anlamı kavranır. Bir şeyin anlamının kavranamıyor oluşu onun her zaman anlamsız olduğundan kaynaklanmayabilir. Bazı anlamsızlıklar parçanın bütünde kendini bulamamasından kaynaklanır. Bu noktada denilebilir ki toplumu oluşturan birey toplumla, toplum ise diğer toplumlarla birbirinin tamamlayamıyorsa, farklılık ve eksiklikleri ortaya çıkaramıyorsa etkileşim sürecini yeniden anlamlandırmak gerekir. Yeniden anlamlandırma sürecinde tamamlayıcılık önemlidir.

Günümüzün sorunsalını sosyolojinin alt dalları üzerin de kendini varestede her bir dal bunu dağıtarak anlamından uzaklaştırmaktadır. Günümüzde ki uzaklaştırma kavramının anlamı sosyal mesafedir. Çünkü sosyolojinin konusu sosyalleşmedir. Toplumsal yapı ve toplumsal mekanizma şeklinde kendini oluşturmak istese de bunu sağlamakta günümüzde çok zor ve sıkıntılı bir durumdur. Toplumsal alanda insan eylemlerinin olan ile olması gereken arasındaki farkındalığın irdelenmesi, düşünülmesi gerekir. Olağan bir durumda eczanedeki kadına herkesin düşünmeden yardım etmesi zaten gerekli bir durumdur, fakat sosyal izolasyonun ihlali ile virüs bulaşan birey etrafındaki yakın ailesi başta olmak üzere kontak kurduğu çoğu insana hastalık bulaştırıp ölümüne sebep olma riski ile karşı karşıya. Sosyallik kendini yeniden konumlandırdı. Eski bilinen doğrular şuan için yanlış oldu. Her bir olayın kendi içinde doğası ölçülebilir olması ancak her olayın diğeriyle bağı kadar kendi içinde tamamlanmasına bağlıdır. Hızlı ve belirsizlik bunu günümüzde mümkün kılmakta bu durum sosyal olanı anlaşılır-açıklanır kılmaktan alıkoymaktadır. Gündelik hayatın mcdonaldlaşması. Hızlıca tüket düşüncesi içinde yaşadığımız tüketim toplumunda tüm hızıyla popüler olarak devam eden bir modeldir. Bu durum tamamlayıcı sosyolojide bir şeyin yan tesirlerini dikkate alarak kendi içinde kapalı devreler oluşturmayı negatif anlamda etkileyen bir etmendir.

Tamamlayıcı sosyoloji modelin dışına çıkma arayışıdır. Modelin dışına çıkma cesareti gösteren bireyler toplumdaki denetleme mekanizmasını karşısında bulur. Toplum merkez tarafından kendisine dayatılan bu modelin zamanla muhafızı haline gelmektedir. İnsanlar kabul ettikleri şeyleri sonradan değiştirmede çok isteksiz davranırlar. Çoğu insan ömrünün sonuna kadar bu durumun savunucusu olur. Doğrularının gerçekten doğrumu olduğunu sorgulamadan ölürler. Postmodernliği bir sığınacak liman olarak gören insanlar çağımızın en büyük hastalığı amaçsızlık, kendini bir yere ait hissedememe sorunsalına sahiptir. Postmodernizmin koşulsuz emirlerini yerine getirirler.

Günümüzde oluşan kriz aslında tamamlayıcılık sorunsalı kavramı daha çok öne çıkarmıştır. Tamamlayıcılık sorunsalı bütünleştirmek değildir. Tamamlayıcılık farklı örüntülerin oluşturduğu sosyal rolün ne olduğu ile ne olmasının ayrıntılaşmamak bir mana etrafında anlaşılır- tamamlanır ve anlamlı olmasıdır. Örnek vermek gerekirse kültür ve kültürleşme kavramları. Kültürün maddi ve manevi ihtiyaçlar üzerinde durması yani bir unsurun ortada olduğu belli olacaktır. Ama kültürleşmeyi incelemek istersek işte burada sosyolojinin tamamlayıcı unsunu ön plana çıkacaktır. Çünkü kültürleşme sosyolojiyi daha kapsamlı ve ayrıntılı olarak genelleme yapmaktadır. Karşılıklı alışveriş içerisinde. Kendi öğrendiği kültürü, kendisinde karşı tarafa başka bir kültür öğretmektedir. Burada ki asıl amaç sosyalliğin kendini yeniden konumlandırarak tamamlamasıdır.

Kuralın düzenin gelişmesini değişimin istikametinin hangi yönde olduğunun tespiti kadar yönün kendi içinde tutarlılığının imkanının varlığını eğilim safhalarının temelleme etmesinin asgari müteşekkulinin içselleştirme süreci dikotomisinin hikayelendirmesidir. Kuralsızlığının kural haline gelmesinin önleme sürecidir. Toplumsal kuralların günümüze kadar gelmesini sağlayan en önemli şey sosyolojinin tamamlayıcı unsurudur. Tamamlayıcılık unsuru akıl irade ile ilişkilendirilmiştir. Yapılan eylem ile birbirini bütünleştirerek kıyaslama imkanına sahip olmuştur. Birey kendisine akılla amaç edinmesine devamlı bir şeyler üretmesine yeniden mücadeleler vermesini sağlar. Bunun için gerçekliğe yönlendirmesinde tamamlayıcılığa ihtiyaç duyulmuştur.

Bireyler kendi doğası içinde ölçülebileceği ve bunu da diğer yaşadığı olaylarla kendi içinde tamamlamasına bağlıdır. Bu gibi durumlar hızlı ve karmaşık bir biçimde sağladığı taktir de anlaşılır olmasını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Karmaşık bir yapının incelenmesini zor olduğu için bunu kendi imkanları ile en aza indirgeyerek tamamlanmasına bağlıdır.

Aguste Comte'nin toplumu statik ve dinamik tarafları olduğunu söylemiştir. Dinamik olması toplumun sürekli etkileşim ve durağan olmamasıdır. Bu sürekli etkileşim aslında sosyolojiye duyulan ihtiyacı da artırmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte artan etkileşim sosyolojinin sınırlarını ve alanlarını genişletmiştir. Zaten sosyolojiyi sınırlamak gibi bir durum olamaz. Fakat bugün dünyada sosyolojiye birtakım sınırlılıklar ve dayatmalar vurulmuştur. Kısıtlanmış bir sosyoloji bireye, bireyler arasındaki etkileşime ve topluma ne kadar yarar sağladığı sorusunu sormak zor olmamalıdır. Bu dayatmalar ve kısıtlamalar aslında sosyolojik olarak da bir sorundur. Sorunlara karşı çözüm üreten ve onları eleştiren sosyolojiye sınır konulması çözüm üretmekten ziyade sorunu, sorunla sorun oluşturmaktadır. Kısıtlanmış bir sosyoloji bir çözüm alanı olmaktan çıkmaktadır ve hatta sosyolojiye ket vurmaktadır.

Özgür bir düşüncenin ve sosyolojinin olmadığı yerde sosyoloji çözüm aracından ziyade sadece bir uğraş olarak kalmaktadır. Bu yüzen tamamlayıcı sosyoloji bir kısıtlama noktasına getirilmeden birbirini tamamlama üzerine olmalıdır.

Globalleşen dünyada sorunlar ve krizlere yönelik sosyolojik çözümler çağın uygunluğuna olacak şekilde olmalıdır, yani tamamlayıcı bir sosyolojiye yeni bir soluk aldırabilir. Krizlere ve sorunlara çözüm olarak bakıldığında, sorunları alt dallara da çözüm aramak yeterli değildir. Kendi alt dallarında çözüm olsa bile bu çözüm yeterli değildir. Aslına bakılırsa, parçalarının her biri diğer her parçayı bir şekilde etkilemiyorsa ya da ne kadar dolaylı olursa olsun, etkilerin karşılıklılığı herhangi bir noktada kesilmişse birlik kelimesi kullanılamaz. Bir şeyi var eden anlamlı kılan tamamıdır. Parça bütünden gelir. Parça ile bütün arasındaki ilişkiler birbirinden bağımsız rastgele tesadüfi değil, düzenli sistemli ve birbirleriyle bağlantılıdır. Parça bütün ilişkisi kadar parçalar arasındaki ilişkilerde birbirleriyle bağlantılıdır. Parsons' un terminolojisinde, “aynı eylemi gerçekleştirmek için birleşen birimlerin karşılıklı ilişkilerinin ortaya çıkardığı bir küme” olarak tanımlanan sistem, toplumu temsil eden bir kavramdır. Bir başka ifadeyle sistem bütünü oluşturan, birbiriyle ilişkili parçaların örgütlenmesidir. Sistem, Parsons'un “alt-sistem” adını verdiği birbirleriyle ve bütünle karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olan parçalardan oluşan ve kendini devam ettirme özelliği bulunan, bütünlük arz eden dengeli bir yapıdır.

1.2. SOSYAL İŞ GÜCÜ

Tamamlayıcı sosyolojinin sosyologlara yüklediği en önemli görev bu işleri yerine getirirken ona uygun yeni bir mesleki formasyon ve nosyon yaratmaktır. Çünkü eskinin sosyolojik olarak yeniye tezahürü mesleki olarak da sosyoloğa yeni bir iş gücü tanımı yüklemektedir. Kanaatimce bu yeni iş gücü sosyal iş gücüdür. Dolayısıyla sosyal iş gücü tanımı önemli bir kavramlaştırma olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojik gelişme ve buna bağlı tüm değişimler bireyi kuşatarak kendine bağımlı bir yaşama deseni oluşturmasını zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk özellikle bireyin sosyalleşme ve yeniden sosyalleşme sorununu öne çıkarır. Çünkü yeniden sosyalleşmeyen birey sosyal varlık olma niteliğini yitirmeyle yüz yüzedir. Bu sorunun çözümü emeğin yeni evrilmeye tabii tutularak bu arızı durumu bertaraf etmeye yönelik bir iş gücünü adeta yeniden keşfetmeye bizi mecbur kılmaktadır.

Sosyal iş gücü, emeğin niteliğinin bireyi sosyalleştirmede etkin kullanımını temine ve yeniden üretmeye çalışan iş gücüdür. Yeniden üretim prosesleri içerisinde temel ve vazgeçilmez bir iş gücü olarak tanımlanmalıdır. Bunun arz-talep ilişkisinin tezahür alanını toplum oluşturur. Belirleyicisi birey-toplum ilişkisi etkileşimidir. Bireyin teknoloji, değişim, kentleşme, belirsizlik gibi faktörlerin yarattığı izolasyonu yenerek yeniden sosyalleşmesini

sağlayan her türlü yeni üretim faktörlerini içermektedir. Bu sosyal vaka yeni meslek trendinin ortaya çıkmasına yol açacak sosyolojik gelişmelere ihtiyaç duymaktadır. (Sosyal izolasyon adeta yukarıda belirttiğimiz belirsizliklerden çocuğu korumak için aile tarafından günümüzde tek kurtarıcı olarak görülmekte ve toplumsal denetimin en yalın şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.) Bu parantez içindeki örnekte olduğu gibi bu olgu-olay kıyasının ortaya çıkardığı yanlışlığı ancak sosyal iş gücü kullanarak ve bu iş gücünün tek vasıflı formasyonuna sahip sosyolog tarafından amacına uygun çözüme kavuşacağı bilinmelidir.

Bilgi toplumunun bir sonucu olarak ortaya çıkan, bilginin güç ve bireyi tanımlayan, ona statü katan, varlığının tahayyülünü sağlayan, tözünün ürünü olan benlik adeta kapalı devre çalışmak zorunluluğu hissetmiştir. Bunu aşmak için bir “öğreticiye” ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacın-amaçla dikotomisinin, açmazının anlamlandırılması sosyal iş gücünü zorunlu kılmaktadır. Teknolojik tortuların bireyde yarattığı tüm olumsuzlukların manipülasyonu bertaraf edilerek bireyin sosyalliğini ön plana çıkarma işidir sosyal iş gücü. Sosyal işgücü tanımı gereği her türlü harcanan emeğin bir yeniden sosyalleşme ve buna bağlı üretimin yeniden sermayeye dönüşmesinin karşılığı olanı tamamladığı sürece toplumun emek değerinin anlamlı olması mümkün olacaktır.

Bu ise ön koşullu tanımlanan yeni emek türünün artı değer yaratması prosesleriyle mümkündür.

Sosyoloji işgücünün ortaya çıkması en çok emeğin ikamesini zorunlu kılmıştır. Bir yandan teknolojiye gelişmeler insanın boş zamanlarını artırırken diğer yandan bu zamanın nasıl doldurulacağı insanoğlunun karşı karşıya kaldığı temel çıkmazların başında geliyor. Belki de sosyal işgücü çıkmazın panzehiri olarak anlaşılmalı yani boş zamanların ikamesi olarak görülebilmelidir.

Sosyal işgücünde harcanan emek diğer insanın kendi öz ihtiyaçlarına denk gelecek şekilde organize edilerek bireyin günlük pratiklerinden başlayarak kaydı hayat ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmalıdır.

Örneğin; sosyal medyada ortaya gelen emek iyilik; ortak çıkarların birlikteliği yol göstericilik gibi faaliyetlerin ortaya çıkardığı her türlü eylemsellik yine bireye emek karşılığı olmak üzere onun yararına ihtiyaçları karşılanmak üzere kullanılabilir.

Bu durum bir yandan da bireylerin sosyal medyayı fayda-iyi ekseninde kullanmayı özendirerek olumsuzluklardan arındıracak bir işleve dönüştürebilir. Aynı zamanda sosyal medya kullanımında özendiricilik yanında bir sosyal kontrol aracı olmayı da teşvik edebilir. Şöyle ki olumsuz kullanılmayı denetleyen ondan alıkoyar ya da kötü yaklaşımları birer taraf eden bir yöneylem çizelgesi oluşturabilir.

Damgalama² ayrımcılık ve ırkçılık zemininde gelişerek belli bir topluluğa ya da ülke vatandaşlarına yönelik de olabiliyor. Örneğin, korona virüs hastalığı (COVID-19) ile birlikte, Çinlilere yönelik bir ırkçılığın da yayıldığını gözlemledik. Bu tutum Çinlilerle sınırlı kalmadı, kısa sürede farklı ülkelerde Asyalılara karşı gelişen bir ayrımcılık ve dışlamaya dönüştü. Bu tutumun, belirli topluluklara uygulanan ayrımcılığın bir aracı haline gelmesi de mümkün. Damgalanmayı artıran etkenler arasında medyanın yanlış bilgi aktarımının rolünü de unutmamak gerekiyor. Salgın hastalıklara karşı verilen mücadele, damgalamaya ve ayrımcılığa karşı verilen mücadeleden ayrı tutulamaz. Salgın geçer, ayrımcılık baki kalır!³

2. SOSYOLOJİNİN TAMAMLAYICILIK SORUNU YA DA TAMAMLAYICI SOSYOLOJİ

Sosyoloji; toplumsal grupları, örgütlenmeleri, kurumları, kurumlar arası ilişkileri, toplumsal yapıda meydana gelen değişim ve gelişim süreçlerini, toplumsal olay ve olguları sonuçlara ulaşılmasını sağlayan sosyal bir bilimdir. Sosyolojinin temel sorunlarına baktığımızda tamamlayıcılık sorununun varlığından söz edilmektedir. Bir olayı ele aldığımızda tamamlayıcılık sosyolojisi ile ele almak gerekmektedir. Tamamlayıcılık dediğimiz yapı bütünleştirmek demek değildir. Aksine sosyal rolün ne olduğunun ve ne olması gerektiğinin anlaşılır ve anlamlı olması gerektiğidir.

Sosyolojik bakış açısı kendisini tamamlayıcılık üzerinden var etmez ise sosyal ilişkiyi ve sosyalizasyonu yeniden anlamlandırma da büyük sorunlar yaşanmaktadır. Var olan bir sorunu çözmemizin tek yolu ise sosyolojiye tamamlayıcı bir bakış açısıyla ele almaktır. Bakıldığında reçete sunmak yerine sorun ile ilişki arasında ki izolasyonun tamamlayıcılığının farkındalığını açığa çıkarmak önemlidir. Bir şeyi var eden onu anlamlı kılan o şeyin tamamlanmasıdır. Her bir parça, sosyolojik bir yapı kendi içinde anlamlı görülse de bu var olan toplumsal yapıyı açıklamakta yarım kalmaktadır. Bunun sonucunda ise tamamlanmamış bir parçadan sosyolojik bir analiz yapmak mümkün olmamaktadır.

Bir olayı temellendirirken kıyas çok önemlidir, kıyaslayarak tamamlamak vazgeçilmez bir unsurdur. Tamamlayıcılık sorunsalı bütünleştirmek ile ilgili olan bir yapı değildir. İçinde bulunduğumuz bu virüsü ele alacak olursak Covid-19 tanımlamasının her birinde aşı bulunsa

² Damgalama: bir kişiye veya bir olaya karşı itibarını kaybettirici, gözden düşürücü, aşağılayıcı, hor görücü bir tavır veya negatif bir davranış sergilemektir.

Taplı, E. (2018). Stigma (Damgalama, Etiketleme) Nedir?. Hipokamus Akademi.

Erişim Tarihi (17.04.2020) <http://hipokampusakademi.com/stigma-damgalama-etiketleme-nedir/>

³ Tükel, R. (2020). Salgın Hastalıkların Toplumsal Etkileri Üzerine. BirGün Gazetesi Haber Portalı.

Erişim Tarihi (17.04.2020) <https://www.birgun.net/haber/salgin-hastaliklarin-toplumsal-etkileri-uzerine-291803>

bile ilk olarak vücudumuzun bunu kabul etmesi ve entegrasyon süreci oldukça önemlidir. Öyleyse sosyalliğin kendini konumlandırarak yeniden tamamlamasıdır. Bir sorunun bütününe anlayabilmek, tamamlamak için ayrıntılandırmak gerekmektedir. Bazı durumlarda ise bu sorunun tam tersi mümkün olabilmektedir. Toplumsal normun oluşabilmesi için tamamlayıcılık çok önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyleyse sosyolojinin temel sorunu olan sosyalizasyon, sosyalleşme olgusu ıraksama dediğimiz uzaklaşmaya döndüğünde bir diğer durum olan sosyal kontrolü ön plana çıkarmaktadır.

Sosyal kontrol dediğimiz yapı; grup veya toplumun, kişinin davranışlarını sınırlandırması ve bu sınırlandırma yoluyla toplumsal değerleri ve normları benimsemesinin sağlanması demektir. Sosyal kontrol mekanizması sayesinde kişiler, toplumun ortak değer ve kurallarına uygun davranışlarda bulunmaya zorlanmış olurlar. Toplumsal ilişkilerin normlaşması günümüzde mümkündür ve günümüzde en etkin animasyon olarak vardır. eylemin akılla ilişkisininin tamamlamak etkileşime dönüşme sürecinin her aşamasına yani anlamlandırmaktır.

Kişi yalnızlıkta açığa çıkar ve kendini bu zamanda yetkinleştirir ve tamamlar. Birey yalnız kalarak, uzaklaşarak doğayla ve sosyal çevresiyle var ederek kendisini tamamlar. Her bir olay kendi içinde ölçülebilir olmalıdır ancak her olayın diğeriyle bağı kadar kendi içinde tamamlanmasına bağlıdır. Tamamlayıcılık bir şeyi yan tesirlerini dikkate alarak kendi içinde kapalı yapılar oluşturarak bu yapıyı kendine hapsederek yapmaktadır. Var olan parça-bütün ilişkisini ancak tamamlayıcı bir anlayışla sosyolojik çözüme kavuşturabiliriz.

Covid-19 salgınının üstesinden gelebilmekte bu şekilde mümkün olabilmektedir. Var olan parçaları ne kadar düzenli bir şekilde korursak istediğimiz sonuca bütüne ulaşmak o denli mümkündür. Bakıldığında sosyal medya araçları, radyo, televizyon gibi merkezi iletişim araçları, modern birey üzerinde özgür bir birey olabilme yetisini kısıtlamaktadır. Tamamlayıcı sosyoloji ise bu girdaptan kurtulmanın arayışını oluşturmaktadır. Tamamlayıcı sosyoloji, bir itiraz olarak var olabilmektedir ve var olan modelin dışına çıkma arayışıdır. Var olan modern birey sistem tarafından sıkı bir denetimle başbaşa kalmaktadır. Bu durumdam kurtulmak isteyen birey ise postmodernliği kurtarıcı bir araç olarak görmektedir ve emirlerini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Ancak postmodernlikte bireyi bu olgudan kurtarmaz yalnız ve yalnız tedavi etme sürecini üstlenmektedir. Tamamlayıcı sosyoloji anlayışı yapının tamamını göz önünde bulundurarak onu anlaşılır ve anlamlı hale getirirken kaosu önce dengeye getirir ve daha sonra toplumsalı kendi içinde tamamlayarak anlamlı olmasını sağlamaktadır.

Tamamlayıcı sosyolojide bilginin kaynağı kadar temellendirmekte oldukça önemlilik arz etmektedir. Ancak en önemli yol bilgiyi tamamlamakta yatmakta olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Geçmişten bu yana gelen uygulamaların sürekliliği ve var olması toplumsal yapıyı anlamlı kılınması için süregelen şeylerin tamamlayıcı anlayışla ele alınması yatmaktadır. Bakıldığında toplumsal yapılar arasında da karşılıklı bir bağımlılıktan söz etmek mümkündür. Bu durumun akademik bir gerçekliğe kavuşması bağımlılık ilişkisi ile mümkündür.

3. Tamalayıcı Sosyolojisi Üzerine Dünya Salgını Korona Virüsün Analizi

Aralık 2019'un sonlarında Çin'in Wuhan kentinde bir bulaşıcı hastalık olarak tanımlanan Korona Virüs'ün meydana gelmesi tüm dünyayı etkilemiştir. Bulaşıcı hastalığın hızlı yayılması ve ölümlerle sonuçlanan olaylar tüm dünya nüfusunu baskısı altına almıştır. Bulaşıcı hastalık için toplum içinde alınan önlemler sosyal mesafe, temas, izolasyon ve karantina dahil olmak üzere tümü dikkate alınmıştır. Sosyolojinin konularından olan sosyal hareket, günümüzde yaşanan bulaşıcı hastalık için insanların birey ve toplum içinde temas, sosyal mesafe ve izolasyona dikkat etmeleri için en önemli hususlardan düşünülmektedir. Bu süreç tam da Marshall McLuhan'ın kitle iletişim araçları aracılığıyla oluştuğunu söylediği, dünyanın küresel köy haline gelmesinin örneği oldu. Üstüne üstlük ülke çapında yayın yapan tüm TV kanallarının neredeyse 24 saat boyunca virüs salgını hakkında haber yapması paniğin süregelen hâl almasına neden oldu.

Medyanın kendisini şişirmek ve ön planda tutmak yerine sorumluluğunun bilincinde olma noktasında durması gerekmektedir. Sistemi ve süreci istediği gibi yönetmek değil, sadece ileten durumda olmaya özen göstermelidir. Toplumun sürü psikolojisine girmemesi için çalışılmalı ve sistemde negatif yönde tozun dumana katılmaması için gereken yapılmalıdır. Hastalıklı bir iletişim toplumu zor alanlara sürükleyecektir. Sonuç ise koskocaman bir karmaşa ve kaos olarak belirecektir.⁴

Sosyal hareket kavramı, 20. Yüzyılın büyük bir bölümünde sosyal hareket, sosyologlar tarafından oldukça sıra dışı, eylemler olarak görülmüştür, sosyal hareketler, toplum içindeki kalabalıklar, ayaklanma ve devrimler tarzında bir kolektif davranış türü olarak algılandığından, hakim sosyoloji anlayış açısından uç bir eylem olarak nitelendirilmiştir. Sosyolojide sosyal hareketlerle ilgili, çalışmaların gidişatını, hakim gelenekler için marjinalleştirilmiş aykırı tipler oluşturulmuştur. Sosyal hareketler çeşitli aşamaları içeren bir yaşam döngüsüne sahiptir. Söz konusu aşamalardan ise insanların bir

⁴ <https://www.milliyet.com.tr/pembelar/aynur-yuce/corona-ve-kollektif-bilinc-2910304> 24 Nisan'da alınmıştır.

sorundan dolayı endişe duymaya başladıkları zaman ortaya çıkan, sosyal mayalanma aşamasıdır. Sosyal hareketler toplumların politik yaşamında, oldukça önemli bir unsur haline gelmiştir (Giddens ve Sutton, 2014: 42-46).

Panik, insanların gerçek ya da hayali bir tehditle karşı karşıya kaldıklarında ya da kaldıklarını düşündüklerinde bu tehditten kaçışı ya da tehdit karşısında alınan eylem biçimlerini ifade eder. Eylemin irrasyonel olması paniğin meydana getirebileceği zararı da anlatır. Aynı şekilde tehdidin, gerçek olması yanında hayali bir tehdit de olabileceği düşünülmelidir. Panik davranışı temelde mantıksızlığı, çılgınlığı ve bazen de kendi kendine zarar verme eylemini gerçekleşmesine sebep olabilir. Ancak panik davranışının artmasına neden olan ana etkenin esas olarak medya olduğunu unutmamak gerekir. Medya alıcısına istediğini aktarma gibi tamamen ticari bir ilke ile hareket ederek, insanların sağlık eksenli kaygı ve korkularını suistimale varan biçimde işleyerek paniği diri tutmaktadır.

Okulların geçici olarak tatil edilmesi ve yeni bir eğitim yöntemi olarak uzaktan eğitim tekniğinin devreye sokulacağı yönündeki açıklamalar aslında dünyanın eğitim alanında nasıl bir yol izleyeceğini gösteriyor. Bu tür virüs salgınlarının yaygınlaşacağına dair varsayım, eğitim ve sosyalleşme alanında nasıl bir gelecekle karşı karşıya kalınabileceği konusunda yeni soruları beraberinde getirmektedir. Sadece eğitim alanında değil alışveriş alanında da giderek hacmi genişleyen sanal alışveriş, sanal ticaret kendisine özgü birçok yeni sorunla birlikte giderek daha da genişleyecektir. Şimdiden bu oranın çok yüksek oranlarda arttığı çeşitli şirketler tarafından açıklanmaktadır.

Sosyal kontrol, toplum içinde uyum ve düzeni sağlamaya dönük resmi ya da gayri resmi içsel ya da dışsal kontrol mekanizmalarının tümünü içermektedir. Gerçek manada bizler kendi kendimizi sansürleriz yani kendi davranışlarımızla ilgili denetleme faaliyetlerinin çoğunun kendimiz ayarlarız. Sosyal kontrol ve düzen problem boyunca bir dönemdir sosyolojik kuramının konusudur. Düzen sorununa çözüm getirmek sosyologları yapısal problemler ve kurumları mikro-makro düzeydeki olguları ve bunlarla ilişkili sosyalleşme ve uyum konularını ele almaya yönlendirilmiştir. Ayrıca sosyal kontrol bireylerin ve sosyal grupların sosyal düzenin gereklerine uygun biçimde davranmalarını sağlamaya yönelik önlemlerin tümünü ifade eder (Giddens ve Sutton, 2014: 354-359).

Bu süreç, dünyada mevcut savaş ve çatışmaların durdurulması, uluslararası anlaşmazlıkları çözebilen etkin bir uluslararası faaliyet mekanizmasının tesisi ve küresel düzeyde risk oluşturan çevre kirliliği gibi birçok olumsuz durumun engellenmesi hedeflerini güçlü bir şekilde gündeme getirebilir. Yine bu süreç gelişmiş ülkelerin eğitim, sağlık, altyapı ve sosyo-ekonomik proje destekleriyle az gelişmiş ülkelerde sürdürülebilir kalkınma

çizgisinin yakalanması açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir.⁵ Korona virüs, sosyal yapıyı hem psikolojik hem de ekonomik açıdan vurdu. Panik krizine neden oldu, insanlar büyük açıdan korkuya düştü, korku paniğe neden olur ve göğüslemede aşırıya kaçılır; güvensizlik koşulları yaratır.

Salgın süresince yaşadıklarımız ve edindiğimiz alışkanlıklar bundan sonraki hayatımızı değiştirecek etkiler bırakabilir. Bugüne kadar kaynakları tüketme biçimimiz, günlük hayatta kullandığımız araçlar, yoğun üretim ağı, teknoloji gibi birçok etken ile yaşam alanlarımız farklılaşmıştır. Önümüzdeki dönemlerde de başka salgınlar bizimle birlikte olmaya devam edecek; bu nedenle bundan sonra yaşam şeklimizi farklılaştırmamız ve yeni alışkanlıklara adapte olmamız gerekecektir. İş yaşamında da belki de önümüzdeki dönemde daha çok evden çalışılacağı bir sisteme geçilmesi, daha verimli öngörüler için veri bazlı çözümlere yatırım yapılması gibi değişiklikler de görülebilir. Hammaddede teslimatının gecikmesi ile önde gelen şirketlerin bile üretim tahminlerini aşağıya çektiğini düşündüğümüzde alternatif üretim yollarının aranması, tedarik zincirinin farklılaşması ve olası problemler için daha etkili algoritmaların üretilmesi söz konusu olabilir. Günlük hayatta bilgi alınan kaynakların daha da kritik hale geleceği bu dönem ile sosyal medyadaki görünürlük herkes için daha önemliken birçok marka ve bireyin buradan sesini duyurması bir yana sosyal medya sitelerindeki altyapılardan anlık analizler kitlelerin düşünce biçimlerinin daha kolay belirlenmesini sağlayarak farklı öngörüler yaratılmasına yardımcı olabilirler.⁶

Devletler bu salgın nedeniyle içlerine kapanacaklar ve ulus devlet modelleri ön plana çıkacaktır. 21.yüzyılın gelişmiş devletleri küreselleşmeden olabildiğince uzak durarak kendi köklerine, kültürüne, kimliğine daha çok önem vereceklerdir. Devletler ekonomik üretim faaliyetleri değişerek, dijitalliğin baskın olduğu üretim metotlarına ağırlık verilecektir. Fabrika, şantiye gibi toplu yerlerde mekanik aletler yerine daha çok robotik makineler ile üretim faaliyetleri gerçekleştirebilecektir. Sanal sanayi faaliyetlerine hız verilerek evde üretim ve çalışma şekilleri üzerine stratejiler geliştirilecektir.

Devletler sağlık sistemlerini yeniden gözden geçirecekler. Sağlık alanında devletlerin büyük yatırımlar yapacak olması yeni dönemin en kesinleşen olgusudur. Sağlık sistemlerine yatırım yapmayan devletlerin nasıl müşkül bir duruma düştüğünü bütün dünya acı bir tecrübe ile görmüş oldu. Sağlık sistemlerindeki bu yatırımlar bize ileride insana verilen değerlerin daha da artabileceğini göstermektedir. Buna ek olarak temizlik ve hijyene daha çok önem

⁵ <https://www.cnnturk.com/saglik/koronavirus-toplumsal-aliskanliklari-degistirebilir1> 24 Nisan'da alınmıştır.

⁶ <https://webrazzi.com/2020/04/02/corona-virus-salginina-bakis-acisi/> 24 Nisan'da alınmıştır.

verilecektir. Dünyanın temizlik alışkanlıklarında çok yönlü değişiklikler olacağı artık kesinleşmiştir. Örneğim, Hindistan da tuvalet temizliğinin çok zayıf olduğu söylenmektedir. Yeni düzen ile birlikte Hintliler de temizlik hijyen anlayışları daha da gelişecektir. Çin de hareket eden bütün canlıların besin olarak kullanılması yasaklanabilir. Bu yeni dönem ile artık Türkiye de fabrikalarda çalışan işçilere yemekler kapalı paketler halinde kumanya şeklinde verilmektedir.

Ülkeler ithalata ve ihracata kısıtlamalar getirebilir. Dünya tedarik pazarına büyük oranda Çin'in hâkim olmasından dolayı diğer ülkeler temel sağlık ürünlerine istedikleri zamanda ulaşamamıştır. Bu durum bütün dünyada şok etkisi yaratmıştır. Birçok ülke ilk önce kendi halkım ve ülkem diyerek temel sağlık ürünlerinin ihracatını durdurmuştur. Bu durum herkesi temel ihtiyaç ürünlerini kendisinin üreteceği sisteme doğru yönlendirmiştir. Zenginlerin kendi ülkelerine yatırım yapmaları gerekliliğinin idrakine varmasına neden olaaktır. Belki de fakir ve yoksul ülkelerin zenginleri kendi ülkelerini kalkındırmak mecburiyetinde kalacaklardır. Unutmayalım ki yoksul ülkeler de zenginleri çok zengin fakirleri de çok fakirdir. Milli tarımsal faaliyetlere önem verilecektir. Türkiye Tarım alanın kendi kendine yetebilme noktasında dünyanın birkaç ülkesinden birisidir. Tarımsal gelişmişlik sadece tarım arazilerinin bolluğu ile ilgili değildir. Üretim ve doğru kullanımın kaliteli olmasıyla da bağlantılıdır. Bu nokta da Türkiye dünyanın en şanslı ülkesidir. Geçmişten bugüne dünyanın en önemli tarım ülkelerinden birisi olmamız bize bu nokta avantaj sağlamaktadır.

Tıp alanında geleneksel tıp ve doğal ilaçlar ön plana çıkacaktır. Endüstriyel ilaçların yan etkileri, bu ilaçları üreten gelişmiş ülkelere her alanda duyulan şüphe gibi sebepler tıp faaliyetleri üzerinde de birtakım değişikliklerin olacağını habercisidir. Yeni virüs savaş modelleri üzerinde incelemeler artacaktır. Bütün dünya korona virüsünün doğal yollar ile oluştuğuna inanmamaktadır.

Bu süreç ayrıca eğitim üzerinde de değişiklikleri meydana getirmiştir. Online eğitim ön plana çıkacaktır⁷. Korona virüsün en somut etkilerinin hissedildiği alan eğitim sisteminde olmuştur. Evde kal sloganıyla online dönüşen eğitim sistemleri bütün dünyada kitlesel olarak benimsenmiştir. Bu sistemin ilk geniş anlamda uygulayıcısı Çin olmuştur. Çin geniş çevrim

⁷ Sancer, İmer (2020, 20 Nisan). “Corona virüs sonrası için dikkat çeken sözler, yeni bir dünya düzeni oluşacak”. **Hürriyet**. Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/>

içi platformlar kurarak veya var olanları daha da geliştirerek e-öğrenme sistemini adapte olmak için olağanüstü çabalar içine girmiştir (Yamamoto, Altun, 2020:27)

Sonuç yeni sayılarımızda neşredilecektir.